

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Затверджено
Вченою радою
Запорізького національного університету
протокол № 4 від 24.09.2022 р.
Голова Вченої ради, ректор
М. О. Фролов

АНТРОПОЛОГІЯ ПОВСЯКДЕННЯ: ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

Білівненко С.М., доцент кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних
історичних дисциплін, кандидат історичних наук, доцент

Погоджено:

Проректор з наукової роботи
Проректор з науково-педагогічної роботи
Зав. відділу аспірантури і докторантури

Г. М. Васильчук
Ю. О. Каганов
О. П. Єфіменкова

Запоріжжя 2022

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна, вечірня, заочна форми навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	вибіркова
		Цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 4	Спеціальність 032 Історія та археологія	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 90		2-й
		Лекції 12 год.
		Практичні 12 год.
		Самостійна робота 66 год.
Освітньо-наукова програма <u>Історія</u>		Вид підсумкового контролю: залік
Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Антропологія повсякдення: історичний вимір» є ознайомлення здобувачів третього рівня вищої освіти із методологією наукової роботи, фокусування уваги на новітніх методах історичних та джерелознавчих студій, характері кореляції теми, мети, завдань, об'єкту та предмету й методів дослідження, оволодіння інструментарієм та тезаурусом новітніх етнологічних студій, що сприятиме поглибленню й систематизації відповідних наукових теоретичних знань та формуванню вмінь обирати метод/сукупність методів/інструментарій різних методів для досягнення поставленої дослідницької мети.

Основні **завдання** курсу: ознайомлення з новітніми історичними концепціями, фундаментальними працями з історії повсякдення, формування розуміння теоретичних і практичних проблем та шляхів їх вирішення в галузі історичного повсякдення, вміння обирати релевантні предметові дослідження методи, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень

для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі історії повсякдення, удосконалення володіння науковим стилем української мови та термінологією наукової школи, інструментарій якої застосовується.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей** і **програмних результатів навчання**:

Програмні компетентності	
<i>для здобувачів 2021 року вступу за ОНП 2020-2021 р.</i>	
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових та комплексних ідей
ЗК2	Здатність вчитися, оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних ситуаціях
ЗК4	Здатність до критичного мислення
ЗК11	Здатність працювати у науковому колективі та організовувати його діяльність; виявляти та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення, діяти свідомо та відповідально, демонструвати ініціативу та наполегливість щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань
ЗК13	Здатність до міжособистісної взаємодії та комунікації; володіння технікою публічних виступів, риторики та аргументації
СК2	Здатність до засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за спеціальністю Історія, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку
<i>для здобувачів 2022 року вступу за ОНП 2022 р.</i>	
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
ЗК2	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
ЗК3	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми
ЗК5	Здатність до критичного мислення
ЗК8	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо
ЗК10	Здатність розв'язувати комплексні проблеми історії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності
ЗК11	Здатність до міжособистісної взаємодії та комунікації; володіння технікою публічних виступів, риторики та аргументації

СК1	Здатність до розуміння основних концепцій, історичних витоків, сучасного стану та тенденції розвитку історичної науки; оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку
Програмні результати навчання	
<i>для здобувачів 2021 року вступу за ОНП 2020-2021 р.</i>	
ПРН1	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення.
ПРН6	Використовувати методи і способи ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії в академічному середовищі.
ПРН7	Оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності; здійснювати абстрактний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; демонструвати відданість їх розвитку у передових контекстах професійної та наукової діяльності.
ПРН15	Розуміти морально-етичні норми і стандарти професійної поведінки науковця та викладача; принципи академічної доброчесності та дотримуватися їх у науковій та викладацькій діяльності.
ПРН18	Знати та розуміти основні принципи і правила, які складають семантичну основу сучасного осмислення загальних питань історичного пізнання
ПРН19	Знати зміст основних категорій і принципів, історію розвитку та сучасний стан наукових знань за спеціальністю Історія
<i>для здобувачів 2022 року вступу за ОНП 2022 р.</i>	
ПРН1	Мати передові концептуальні та методологічні знання з предметної області та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій
ПРН2	Глибоко розуміти загальні принципи, методи, методології наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях та у викладацькій практиці
ПРН7	Критично аналізувати та узагальнювати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної наукової проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок
ПРН8	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний

	культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення; дотримуватися принципів академічної доброчесності та професійної етики; забезпечувати безперервний саморозвиток та самовдосконалення протягом життя
--	---

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. *Історія повсякдення: джерела, предмет та методи дослідження*

Тема 1. Соціологічні дослідження та культурологічні концепції повсякдення.

Феномен повсякдення та його вивчення гуманітарними науками: філософією, соціологією, антропологією, культурологією, історією. Реконструкція повсякденності є найскладнішим для дослідника завданням. Повсякдення охоплює досить різноманітне коло феноменів: звичну трудову діяльність, норми і стратегії поведінки, техніки вирішення професійних і домашніх проблем, сегмент розваг (як окремий випадок споживання), стереотипи та забобони, якими ми керуємося у своїй діяльності.

Методологічну основу досліджень історії повсякдення заклав великий німецький філософ Е. Гуссерль (феноменологічна школа). Соціолог Альфред Шюц здійснив характеристику терміну «повсякдення» і виділив шість її ознак. Засновник «соціогенетичної теорії цивілізацій» Н. Еліас підкреслив вплив повсякдення на розвиток політичної та соціальної сфер суспільства. Теорія соціального конструктивізму П. Бергера і Т. Лукмана. Етнометодологія (Г. Гарфінкель) (ключові поняття – «фонові очікування»).

Погляди на повсякдення американського культуролога та антрополога К. Гірца, французького культуролога А. Лефевра.

Центр сучасних культурних досліджень (Center for Contemporary Cultural Studies), 1964 р.

Тема 2. Вивчення проблем повсякдення в українській історичній науці. У традиційній історіографії ХІХ – початку ХХ ст. опрацьовано величезний пласт етнографічних, фольклорних і краєзнавчих матеріалів, серед них чільне місце складали відомості про народний побут, звичаї, календарно-обрядові традиції, щодення українського суспільства, переважно селянства. М.І. Костомаров, В.Б. Антонович, Д.І. Яворницький, Д.І. Багалій,

М.Ф. Сумцов. За поглиблений інтерес до «деталей життя» дослідників почасти звинувачували в побутописанні, «дрібній тематиці», «хуторянщині».

Радянські дослідники не відкидали й параметрів про умови праці та вільний час. Знайшла відображення відповідно політизована соціальна політика радянської влади і заходи уряду з її реалізації. Досліджували людину в її повсякденних проявах І.О. Гуржій, В.Г. Сарбей, Ф.П. Шевченко.

У перше десятиліття після здобуття незалежності необхідність написання нової історії України крізь національно-державницьку призму відсунула проблематику повсякдення. В Україні, як і в пострадянській Росії, перші студії з повсякденності зросли з теренів заборонених проблем радянської офіційної історії, передусім, йшлося про репресії, соціальні наслідки «воєнного комунізму», післявоєнної розрухи і голоду початку 20-х рр., а також соціалістичної модернізації у промисловості, сільському господарстві, культурній сфері, в тому числі й про Голодомор 1932–33 рр.; звертали увагу на так звані тіньові сторони радянського суспільства: асоціальні і аномальні явища, девіантну поведінку, неподолану релігійність. тощо

Змістовий модуль 2. Специфіка українського повсякденного життя

Тема 3. Традиційність як характеристика українського повсякдення. Культура України увібрала в себе традиції багатьох народів, проте її самобутність визначається її історією. Традиційні та інноваційні компоненти культурного феномену. У традиційних формах взаємодії важливе місце належить ритуалу, ритуалу, звичаю.

Своєрідність повсякденності та ментальності народу нерозривно пов'язане з географічними, кліматичними та історичними факторами, геополітичним становищем.

Тема 4. Структура повсякденної культури. Структура української культури включає два базові компоненти: офіційну та неофіційну субкультури, які взаємодіють між собою. За рівнем спеціалізації виділяють два рівні культури – звичайну і спеціалізовану. Конфесійна детермінованість культури повсякдення. Економічні відносини як фактор формування культури повсякдення.

Ознаки для структурування повсякдення: реалії сучасного повсякденного матеріального життя; емоційне життя людей, що визначається системою їх ціннісних орієнтацій та установок; соціальне життя, пов'язане з певними періодами життєвого циклу людини, включаючи професійну кар'єру

та спосіб життя сім'ї; щоденна поведінка, комунікації, дотримання відповідних норм і правил поведінки та спілкування.

Змістовий модуль 3. Повсякдення як світ поведінки та почуттів

Тема 5. Специфіка української міської культури. Субкультури традиційного повсякдення: жіночий світ, світ дитинства. Термін «міська культура» (культура міста, індустріальна культура, урбанізована культура).

Загальні риси міської культури: висока щільність забудови міської території; наявність великої кількості транспортних магістралей соціокультурного та інженерного призначення.

Характерні риси міського життя та міської культури – транспортна втома, напружений рівномірний трудовий ритм, скупченість та постійне знаходження серед незнайомих людей (на вулицях, у транспорті, магазинах).

Особливості жіночого повсякденного світу. У рамках історії повсякденності вивчаються особливості традиційного поведінки жінки, її соціальні ролі у суспільстві: у ній, шлюбі, праві, політиці, релігії, освіту, культурі, господарстві, над ринком.

Історія дитинства. Дослідники реконструюють особливості життя дітей у радянському суспільстві та дореволюційний період, інтерпретують голоси дітей минулого в історичних свідченнях.

Змістовий модуль 4. Історичні типи повсякденної культури

Тема 6. Повсякдення Радянської України в добу непу (1921–1928 рр.).

Селянин та його соціальні ролі: власник і трудівник, економіст, комунар, сім'янин, політик та філософ. Повсякденні турботи селянського двору.

Робітники: працевлаштування, житлово-побутові умови, медичне обслуговування.

Компартійний функціонер: політична діяльність, пільги та привілеї, контроль за діяльністю.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усьо го	у тому числі		
		л.	прак т.	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Історія повсякдення: джерела, предмет та методи дослідження				
Тема 1. Соціологічні дослідження та культурологічні концепції повсякдення.	13	2		11
Тема 2. Вивчення проблем повсякдення в українській історичній науці.	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 1	28	4	2	22
Змістовий модуль 2. Специфіка українського повсякденного життя				
Тема 3. Традиційність як характеристика українського повсякдення.	15	2	2	11
Тема 4. Структура повсякденної культури.	13	2		11
Разом за змістовим модулем 2	28	4	2	22
Змістовий модуль 3. Повсякдення як світ поведінки та почуттів				
Тема 5. Специфіка української міської культури. Субкультури традиційного повсякдення: жіночий світ, світ дитинства.	17	2	4	11
Разом за змістовим модулем 3	17	2	4	11
Змістовий модуль 4. Історичні типи повсякденної культури				
Тема 6. Повсякдення Радянської України в добу непу (1921–1928 рр.).	17	2	4	11
Разом за змістовим модулем 4	17	2	4	11
Усього годин	90	12	12	66

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Історія повсякдення: джерела, предмет та методи дослідження		
1	Соціологічні дослідження та культурологічні концепції повсякдення	2
2	Вивчення проблем повсякдення в українській історичній	2

	науці	
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2. Специфіка українського повсякденного життя		
3	Традиційність як характеристика українського повсякдення	2
4	Структура повсякденної культури	2
	Разом за змістовим модулем 2	4
Змістовий модуль 3. Повсякдення як світ поведінки та почуттів		
5.	Специфіка української міської культури. Субкультури традиційного повсякдення: жіночий світ, світ дитинства.	2
	Разом за змістовим модулем 3	2
Змістовий модуль 4. Історичні типи повсякденної культури		
6.	Повсякдення Радянської України в добу непу (1921–1928 рр.).	2
	Разом за змістовим модулем 4	2
Усього годин		12

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Історія повсякдення: джерела, предмет та методи дослідження		
1	Методи вивчення повсякдення	2
	Разом за змістовим модулем 1	2
Змістовий модуль 2. Специфіка українського повсякденного життя		
2	Роль національних та політичних елементів в повсякденній культурі України	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Повсякдення як світ поведінки та почуттів		
3	Маргінальні простори традиційної української культури	2
4	Повсякдення як психологічна проблема	2
	Разом за змістовим модулем 3	4
Змістовий модуль 4. Історичні типи повсякденної культури		
5	Повсякдення козацької старшини	2
6	Повсякдення Радянської України	2
	Разом за змістовим модулем 4	4

Усього годин	12
--------------	----

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Історія повсякдення: джерела, предмет та методи дослідження		
1	Історія повсякдення як галузь історичного знання	11
2	Структура західної повсякденної культури	11
	Разом за змістовим модулем 1	22
Змістовий модуль 2. Специфіка українського повсякденного життя		
3	Традиційність українського повсякдення	11
4	Особливості структури української повсякденної культури	11
	Разом за змістовим модулем 2	22
Змістовий модуль 3. Повсякдення як світ поведінки та почуттів		
5	Гендерний аспект українського повсякдення	6
5	Повсякденна культура дитинства	5
	Разом за змістовим модулем 3	11
Змістовий модуль 4. Історичні типи повсякденної культури		
6	Повсякдення Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	5
6	Українське повсякдення наприкінці XIX – на початку XX століття	6
	Разом за змістовим модулем 4	11
Усього годин		66

8. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

№ змістового модуля	Вид контролю	Кіл-ть балів
ПОТОЧНИЙ		
1	Доповідь: характеристика одного з методів вивчення	5

	повсякдення із акцентуванням уваги на можливостях його застосування у власному дослідженні (<i>тах 5 балів</i>)	
	<i>Практичне завдання:</i> Запропонуйте власні аргументи на захист або спростування концепції одного з теоретиків історії повсякденності (Ф. Броделя, А. Шюца, Г. Гарфінкеля та ін.) (<i>тах 5 балів</i>)	5
2	<i>Дискусія:</i> Роль національних та політичних елементів в повсякденній культурі України (<i>тах 5 балів</i>)	5
	<i>Практичне завдання:</i> Проаналізуйте традиційні підстави українського повсякдення на прикладі аналізу систем взаємодії персонажів в українській казці/билині/пісні. (<i>тах 5 балів</i>)	5
3	<i>Практичне завдання:</i> Наведіть приклади маргінальних феноменів у сучасному повсякденному житті (<i>тах 5 балів</i>)	5
	<i>Доповідь:</i> Маргінальні простори традиційної української культури (<i>тах 5 балів</i>)	5
4	<i>Дискусія:</i> Повсякдення як психологічна проблема (<i>тах 5 балів</i>)	5
	<i>Практичне завдання:</i> Зробіть цикл фотографій, що характеризують повсякденний простір сучасного міста як особливий тип фізичного простору. Структуруйте отриманий візуальний матеріал та супроводжуйте його коментарями, які розкривають перцептуальні та концептуальні аспекти даного простору. (<i>тах 5 балів</i>)	
5	<i>Доповідь:</i> Повсякдення козацької старшини (<i>тах 5 балів</i>)	5
	<i>Практичне завдання:</i> Спираючись на літературні, мемуарні, кінематографічні джерела, а також літературу рекомендаційного характеру (книги про виховання, посібники з ведення домашнього господарства і т. п.), охарактеризуйте структуру часу повсякденності представника певної історичної епохи (<i>тах 5 балів</i>)	
6	<i>Дискусія:</i> Повсякдення селянина та робітника у 1921–1928 рр. (<i>тах 5 балів</i>)	5
	<i>Практичне завдання:</i> Подивіться курс Іллі Утехіна «Антропологія комуналки» (URL: https://arzamas.academy/courses/6) і виділіть основні риси повсякденного побуту радянської людини. (<i>тах 5 балів</i>)	

	<i>Загалом за поточним контролем</i>	60
ПІДСУМКОВИЙ		
	Залік, у т.ч.	40
	<i>Тестування у системі Moodle</i>	10
	<i>Підготовка есе на одну із запропонованих тем</i>	30
Разом:		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>За шкалою ECTS</i>	<i>За шкалою університету</i>	<i>За національною шкалою</i>
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)	

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бондарчук. П. М. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940 - 1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації : монографія / Голов. ред. В.А. Смолій. К. : Ін-т історії України НАН України, 2012. 322 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XV–XVIII ст. Київ : Основи, 1995. Т. 1. Структури повсякденності : можливе і неможливе. 543 с.

3. Вільшанська О. Л. Повсякденне життя міст України наприкінці XIX – на початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2011. 18 с.
4. Вовк В. М. Побут та дозвілля міського населення України в 50-80-х роках XX століття : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2007. 23 с.
5. Волошин Юрій. Козаки і посполиті: Міська спільнота Полтави другої половини XVIII ст. Київ : К.І.С., 2016. 356 с.
6. Герасимова М. С. Повсякденне життя населення Донбасу в 1945–1953 рр. : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Донецьк, 2007. 16 с.
7. Ісайкіна О. Д. Побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період (1945–1955 рр.) : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2006. 23 с.
8. Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали Всеукр. наук. конф., Переяслав-Хмельницький, 14–15 трав. 2010 р. / [Упоряд.: Лукашевич О.М., Нагайко Т.Ю.]. Переяслав-Хмельницький, 2010. 246 с.
9. Каганов Ю. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019. 432 с., іл.
10. Капраль М. Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII-XVIII ст. Львів : Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України, 2012. 552 с.
11. Коляструк О. А. Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження: історіографічний і методологічний аспекти. Харків : Курсор, 2008. 122 с.
12. Лукашевич О. М. Побут та дозвілля сільського населення України (1920–1930 рр.) : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2006. 17 с.
13. Нагайко Т. Ю. Повсякденне життя сільського населення у 1941–1945 рр. (на матеріалах центральних областей України) : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2009. 23 с.
14. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921 – 1928 рр.) : колективна монографія в 2-х частинах. Кн. 1. Ч.2 / Відп. ред. С.В. Кульчицький. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2010. 382 с. (3 історії повсякденного життя в Україні).
15. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921 – 1928 рр.) : колективна монографія в 2-х частинах. Кн. 1. Ч. 1 / Відп. ред. С.В. Кульчицький. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2010. 445 с. (3 історії повсякденного життя в Україні).
16. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (Друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) : колективна монографія у 3-х частинах. Кн.2. Ч. 1, 2 / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ : Ін-т історії

- України НАН України, 2010. 351 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
17. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) : колективна монографія у 3-х частинах. Кн.2. Ч. 3 / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2010. 336 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
18. Повсякдення ранньомодерної України : історичні студії в 2-х т. Т. 1. Практики, казуси та девіації повсякдення / Відп. ред. В.Горобець. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2012. 328 с. (З історії повсякденного життя в Україні : голов. ред. В.А. Смолій).
19. Повсякдення ранньомодерної України : історичні студії в 2-х томах. Т. 2. Світ речей і повсякденних уявлень / Відп. ред. В. Горобець. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. 358 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
20. Прохоренко О. А. Повсякденне життя науково-педагогічної інтелігенції України в другій половині 40-х першій половині 50-х рр. ХХ ст. : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2008. 20 с.
21. Сердюк І. Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині ХVІІІ ст. Київ : КІС, 2018. 456 с.
22. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба : кол. моногр. / Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2015. 698 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
23. Тєвікова О. В. Повсякденне життя громадян УРСР: соціальні та культурні аспекти (1953–1964 роки) : автореф. дис...канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2010. 23 с.
24. Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя : кол. моногр. / Голов. ред. В.А. Смолій. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2012. 786 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
25. Шауренко А. В. Історія повсякденності: від європейського досвіду до вітчизняних практик. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2017. Вип. 49. С. 199–202.
26. A History of Private Life. Vol. 1 – 5. Cambridge (Mass.) & London, 1987 – 1990).
27. The History of Everyday Life: Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life / Ed. by Alf Lüdtke. Princeton, 1995. 336 p.
28. Steege, Paul; Bergerson, Andrew Stuart; Healy, Maureen; Swett, Pamela E. The History of Everyday Life: A Second Chapter. *The Journal of Modern History*. 2008. № 80 (2). P. 358–378.

29. John Brewer, *Microhistory and the Histories of Everyday Life, Cultural and Social History*, Volume 7, 2010, p. 87–109.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

30.3 історії повсякденного життя в Україні : монографічна серія / Інститут історії України Національної академії наук України. URL: <http://resource.history.org.ua/ejournal/EJ0000025>